

ALGUNES APORTACIONS AL CONEIXEMENT DE L'ESCOLA DE CHICAGO

Jordi Berrio

Introducció

L'Escola de Chicago no és gaire coneguda ni reconeguda a Europa, tampoc ho és als Estats Units, cosa, aquesta darrera, que resulta paradoxal, ja que els sociòlegs que la componen, juntament amb els filòsofs que constitueixen la seva ascendència intel·lectual, els pragmatistes, representen el corrent més genuí del gran país americà.

Una vegada fetes les afirmacions presents, ens cal afegir que tot això no té res a veure amb l'interès objectiu que presenten els seus estudis. El conjunt que compon l'obra dels filòsofs pragmatistes, els microsociòlegs de Chicago i els psicòlegs socials que pertanyen a l'interaccionisme simbòlic representa un cos teòric de gran vigoria i interès; un interès que ve subratllat, als nostres dies, a causa de les influències sobre alguns dels corrents de recerca que es desenvolupen actualment, les quals influències ens proposem de fer paleses en aquest text. No cal dir que les influències enunciades s'exerceixen especialment sobre la recerca que es fa als Estats Units, però també, encara que en menor escala, sobre l'europea.

No voldria finir aquesta introducció sense deixar ben clar que el que té a les mans el lector no és sinó un text introductori que, de manera fonamental, pretén provocar l'interès dels professors més joves per aquest corrent intel·lectual, estimular-ne estudis ulteriors i, si s'escau, facilitar-ne la introducció als programes universitaris catalans.

Una pinzellada històrica

L'Escola de Chicago¹ desenvolupà la seva tasca més fructífera entre les dues guerres; després decaigué i pràcticament s'extingí, tot i que alguns corrents, tals com l'interaccionisme simbòlic o l'etnometodologia, que han mantingut la seva vigència fins

¹ Trobarem visions generals de l'Escola de Chicago a Anthony Giddens, 1990; Alvin W. Gouldner, 1978 i Jeffrey C. Alexander, 1992.

als nostres dies, els podem considerar en certa manera continuadors o, si més no, evocadors d'una manera de tractar les relacions dels individus amb la comunitat. En aquest treball, però, en volem destacar la primera etapa, menys coneguda, però no per això faltada d'interès, ans al contrari. Malgrat que els grans autors funcionalistes nord-americans posteriors, com Parsons o Merton no van valorar aquest corrent sociològic tal com es mereixia; malgrat també que l'anomenada «sociologia acadèmica» relegà la microsociologia dels autors pragmatistes a una desconsideració remarcable, la realitat és que aquesta darrera ha influït la sociologia del Vell i del Nou Continent molt més del que es podria pensar en altres èpoques. Una de les constatacions que cal fer, i que dóna la mesura de la importància de la seva obra, és que els autors de l'Escola de Chicago han estat dels primers² que s'han adonat de la importància del periodisme i de les notícies dins la societat de massa.

La denominada «Escola de Chicago» era formada per Robert E. Park, R. MacKenzie, Charles Horton Cooley, Ernest W. Burgess i E. W. Bogardus com a autors més importants. Tot i que tractaren un ventall molt ampli de temes, són remarcables els seus treballs sobre sociologia urbana: un tema molt important per a la societat nord-americana formada per allaus d'immigrants d'orígens diversos que formaven grans conurbacions. Els problemes de la integració social i de l'anomia que ja s'experimentaven dins les noves condicions socials que presentava la vida urbana centraren el seu interès científic primordial.

A diferència dels funcionalistes com Parsons o Merton que pouaren bàsicament en les fonts de la tradició sociològica europea, els autors de l'Escola de Chicago són el resultat més directe d'una tradició intel·lectual genuïnament nord-americana. El pragmatisme és la principal font filosòfica que fonamentarà la sociologia urbana dels autors que ens ocupen. No és cert, doncs, tal com s'ha dit, que aquesta tradició sigui, simplement, el resultat de la influència d'alguns dels grans sociòlegs europeus, com Ferdinand Tönnies, Georg Simmel o Émile Durkheim, tot i que els prestaren l'atenció que mereixien.

El pragmatisme com a filosofia, diguem-ne de professionals, o com a cultura pròpia d'una estesa a tots els nivells, ha conformat intensament la mentalitat nord-americana. Salvant totes les excepcions que calgui, hi ha, al gran país americà, un fort prejudici antiespeculatiu, el qual ha conformat en gran manera el treball dels seus filòsofs i científics. En aquest sentit, creiem que l'escola que ens ocupa és un exemple perfecte del que comentem.

L'Escola de Chicago fou un corrent sociològic que intentà de resoldre problemes que es plantejaven d'una manera específica als Estats Units, una nació que experimentava un desenvolupament espectacular des de les perspectives econòmica, social en general i, goseríem dir, vital; una nació que s'estava consolidant des dels orígens diversos de l'emigració.

Precisament, la integració de les masses immigrades que pertanyien a nacions, cultures i, fins i tot, races diferents plantejava problemes completament nous. Podríem dir que en aquest procés la innovació social era el que dominava als Estats Units,

² No són els únics, ja que a Alemanya la publicística de fet es mou per un camí semblant, tot i que des de perspectives teòriques diferents.

un país en el qual tot semblava possible; en canvi, a les societats europees la tradició seguia mantenint un pes molt més important.

Aquestes diferències es manifestaven tant en la cultura popular com en la científica. En aquest sentit, és interessant de ressaltar que la sociologia als Estats Units, a diferència del que passava a Europa, impregnà profundament tota la societat i no només els cercles universitaris. Aquest fet, per ell mateix, explica la gran florida que conegué aquesta ciència a l'altra banda de l'Atlàntic, tot i que els seus orígens foren, naturalment, europeus.

La filosofia pragmatista

El pragmatisme és una filosofia de l'acció que pretén desmuntar el programa, idealista en el fons, iniciat amb Descartes. No podem despendre'ns dels nostres prejudicis, afirmarà Charles S. Peirce. Ens caldrà dubtar, però ha de ser un dubte operatiu que ens ajudi a deixar de banda els problemes insolubles i que ens permeti, en canvi, solucionar els que són concrets i que han sorgit en el curs de l'acció social.

Probablement Peirce és el filòsof pragmatista més important, però no tingué influència sobre els sociòlegs; una mica més gran, encara que poc concretada, en tingué William James, un altre dels grans autors pragmatistes. Però les influències fonamentals sobre la sociologia i, específicament, sobre l'Escola de Chicago es deuen de manera principal a George Herbert Mead i a John Dewey. La causa del seu predicament es deu a les orientacions biològiques i socials que donaren als seus estudis. Mead i Dewey eren filòsofs pragmatistes, els primer, a més, era un psicòleg social. Pertanyen a una tradició filosòfica que es remunta a Aristòtil i que, en els temps moderns, té com a representants Bertrand Russell o Alfred Whitehead; una tradició que no creu que hi hagi diferències essencials entre ciència i filosofia. Dewey nega el dualisme de Descartes a través d'una recerca efectiva que connecti les diferents regions de l'experiència.

Mead havia afirmat que la filosofia sempre ha estat l'intent d'interpretar el coneixement més segur d'una època determinada, i aquest era, a finals del segle XIX, la teoria biològica de l'evolució³. L'evolucionisme, aplicat a la filosofia pels pragmatistes, significava que no només l'organisme humà sinó tot l'home complet, l'esperit inclòs, ha de ser interpretat a la llum dels processos evolutius. És així que emergeix la noció de conducta com a eix central que uneix els diferents aspectes de l'home.

El model pragmatista de l'acció és basat en la concepció de les diferents funcions psíquiques i biològiques en general, de cara a resoldre els problemes de la conducta de l'individu a través d'un model d'interpretació unificat. Dewey critica el model de l'arc reflex perquè separa els diferents components de l'acció, mentre que ell hi situa també els fenòmens de la consciència destinats a definir les finalitats que pretenen assolir les accions.

Tot això dibuixa un naturalisme empíric edificat sobre les dades que proporcionen les diferents ciències de la conducta (biologia, psicologia, sociologia). La filosofia pragmàtica es caracteritza en el pla epistemològic per una confiança en el

³ MORRIS, Charles W. 1982, p. 23.

mètode experimental. Tanmateix, en la versió pragmatista de l'acció es va molt més enllà de la simple experimentació, endinsant-se en els aspectes ètics de la conducta dins la societat democràtica; hi ha una doble preocupació pels fets i els valors, així com una concepció del problema moral contemporani com a reorientació i reformulació dels béns humans en termes d'actituds i resultats del mètode experimental⁴. El model d'experiència que dibuixa el filòsof pragmatista nord-americà resulta útil per emmarcar les accions socialitzadores de l'educació formal, així com també les informals exercides pels mitjans de comunicació. En els estudis sobre el periodisme que es desenvoluparen posteriorment sobre la base de la seva obra es plantejaren les notícies periodístiques com a model d'experiència pragmàtica. D'aquesta manera es dibuixa un domini, conformat per la comunicació periodística i els fenòmens de l'opinió pública, en el qual s'articulen qüestions de coneixement amb d'altres de models de conducta ètica. Tal com es pot veure es tracta d'una sociologia del coneixement elaborada sobre pràctiques socials concretes, com pot ser el periodisme o les converses en les relacions en els grups primaris; una sociologia del coneixement que deixa de banda els grans problemes sobre les condicions socials del coneixement que ha desenvolupat el marxisme o entorn a les concepcions d'aquest corrent.

El periodisme com a model d'acció pragmàtica

Park va ser, durant molts anys, el cap de fila de l'Escola. Havia rebut la influència de Dewey i de Mead; marxà a Alemanya on es doctorà en contacte amb els grans mestres de la sociologia. Era un intel·lectual progressista que coneixia els problemes de les minories que hi havia als Estats Units. Interessat en els estudis sobre psicologia de les multituds, Park conegué els treballs que es feien a Europa sobre aquest tema. Gustave Le Bon, Sigmund Freud o José Ortega y Gasset havien fet sengles denúncies sobre el perill que creien que hi havia en les noves congregacions massives d'individus. En general, els sectors socials dirigents europeus i els seus intel·lectuals veïen amb por la pujada de nivell històric de les classes populars, convertides pejorativament en massa. Pel seu cantó, el sociòleg nord-americà creia en la democràcia, i considerava que existia la possibilitat de conducta racional en els processos de presa de decisions col·lectives dins de les noves societats engrandides. A la societat de massa que es dibuixa com una associació moderna, proposa la societat democràticament integrada, car ell creia de manera ferma en les possibilitats creatives de les masses i en la capacitat de la discussió pública destinada a l'aclariment dels processos socials. S'interessa per l'opinió pública i el periodisme donada la condició de discussió pública que signifiquen. És per això que els seus estudis sobre les notícies han tingut una influència considerable, segons mostrarem més endavant. La comunicació social serà l'instrument indispensable per arribar al consentiment que demana la presa democràtica de decisions. Aquesta és la manera com Park concep la teoria de l'acció desenvolupada per Dewey.

⁴ MORRIS, Charles 1982, pp. 32 i ss.

La sociologia, segons Park, és la ciència de la conducta col·lectiva, dins la qual la individual s'orienta en el conjunt⁵. Però perquè els individus puguin funcionar perfectament integrats dins la col·lectivitat, cal que comparteixin les representacions simbòliques que constitueixen el ciment social que possibilita l'acció comunicativa. D'aquí ve l'interès, ja enunciat, pels processos socials de mediació i, de manera especial, la seva atenció al periodisme i a l'opinió pública; fins i tot dedicà la seva atenció a la moda, seguint en aquest cas el camí marcat per Simmel.

Els estudis de l'Escola de Chicago, a més de les influències que ha exercit sobre molts corrents posteriors, s'han desenvolupat fins als nostres dies en l'interaccionisme simbòlic d'Erwin Goffman i l'etnometodologia de Harold Garfinkel. També s'han desenvolupat els estudis sobre el periodisme, les notícies, les rutines professionals, els controls sobre els processos d'elaboració, etc. Es tracta de qüestions que interessaven actualment d'una manera particular i que reberen, ja fa seixanta o setanta anys, un impuls decisiu a causa dels treballs desenvolupats per Park o Lippman.

A part d'aquests corrents que podem considerar que són directament vinculats amb l'escola de Chicago, hi ha tot un conjunt de tendències en el panorama actual que n'han rebut l'empremta indirecta. Per aquest motiu caldrà que establim, d'una manera més clara del que s'acostuma a fer normalment, els lligams que hi ha entre els estudis del pragmatisme nord-americà i el tombant cognotivista que prenen molts dels corrents dels nostres dies que fan recerca sobre el fet comunicatiu.

És evident, però, que els orígens i les influències de la hipòtesi de l'*agenda setting* no s'exhaureixen amb la relació esmentada; en té uns altres que haurem d'anar a buscar en la recerca empírica desenvolupada per la «Mass Communications Research». El que volem subratllar aquí és l'empremta molt més subterrània provinent del pragmatisme. Es tracta de remarcar les influències que provenen dels treballs que es realitzaren durant els anys vint i trenta del segle per part dels membres de l'Escola de Chicago. Autors com Robert E. Park i Walter Lippman estudiaren les notícies des de diverses perspectives, analitzant la seva naturalesa de forma exhaustiva.

Park descriu les notícies com una forma de coneixement⁶, amb la qual cosa se situa clarament dins el marc de la sociologia del coneixement i indirectament en el de la psicologia de la cognició. Marca les diferències que hi ha entre els tipus de coneixements diferenciats que ens proporcionen la ciència i el periodisme. Totes dues activitats fan, en alguns aspectes, el mateix tipus de funció: donar-nos detalls sobre la realitat. Tot i amb això, és clar que hi ha diferències d'exactitud i precisió entre elles; tanmateix, l'una i l'altra són igualment necessàries per a la vida social.

Les notícies tracten de fets i esdeveniments; també ho fan les diverses ciències de la naturalesa. Podríem dir que les ciències i el periodisme poden informar-nos de les mateixes qüestions, però no ens proporcionen qualitats similars de coneixement. Mentre que el periodisme proporciona una visió de la realitat que podríem qualificar de sensualista, les ciències pretenen proporcionar-nos sistemes conceptuals coherents. Considera Park que les notícies més aviat s'assemblen a la història, en relacionar-se amb esdeveniments situats en el temps, que no pas a la física o al conjunt de ciències

⁵ GIDDENS, Anthony, 1990, p. 134.

⁶ PARK, Robert E. 1969, pp. 137-151.

de la naturalesa. Els esdeveniments que ocupen els periodistes se situen necessàriament en el temps i en l'espai; no poden ser agrupats ni classificats a causa, principalment, de la seva naturalesa irrepètible. En canvi, les coses perduren en el temps mantenint més o menys invariable la seva estructura íntima.

Les notícies no són història ni tampoc els fets que reporten són històrics. Les notícies no s'ocupen generalment de relacionar causalment ni teleològicament els esdeveniments, sinó que els donen de manera aïllada. La història, en canvi, tracta de situar els esdeveniments en els contextos i en les seqüències temporals dins les quals adquireixen el seu sentit ple; així doncs, no només fa relació d'esdeveniments sinó que, a més, tracta de cercar les estructures socials profundes que els poden articular. Relatar els esdeveniments que han succeït en els temps pretèrits és la funció dels historiadors, mentre que, afirma Park, determinar la importància que tenen els esdeveniments d'altres èpoques per al futur correspon bàsicament a la sociologia política.

Pel seu cantó, els periodistes gairebé es limiten a donar compte dels esdeveniments quan succeeixen; són abocats al present i a ell condicionen passat i futur. Les notícies tracten del present i tenen una vida molt curta. De fet, els periodistes només s'interessen pel passat o pel futur en la mesura en què els ajuden a comprendre les coses actuals: es tracta del present plaüible. Aquesta noció es refereix a la curta duració de les notícies; no valen només per un instant, però tampoc no romanen en la consciència pública. Són com les mercaderies fresques, cal consumir-les ràpidament perquè si no es fan malbé. Però aquest consum de part del públic els fa perdre la seva vigència; una vegada això ha succeït, diu Park, ja són història. Aquest caràcter d'èfimer constitueix l'essència mateixa de les notícies. Tanmateix, el present plaüible es refereix a un temps que té una certa duració d'extensió variable. Algunes són com una impressió momentània, altres, en canvi, tenen més profunditat i demanen ser tractades amb una mica més de deteniment⁷.

Les notícies no ens arriben en forma d'un corrent continu; no ens colpegen com ho fa la percepció individual, sinó com a comunicacions, és a dir, com a seguit de notícies. L'atenció pública és irregular i això és la causa perquè el flux de notícies també ho sigui. Organitzar-la és una de les comeses principals del periodisme. Quan baixa l'interès del públic, les relacions que mantenen els individus cedeixen i els esdeveniments perden la condició que els feia servir de punts d'articulació de l'opinió pública. Però normalment, quan els públics actuen com a tals, la tendència més estesa entre els individus que els formen és la de comentar les notícies que els arriben a través dels mitjans de comunicació. D'aquesta manera, les notícies provoquen i constitueixen, elles mateixes, una mena de diàleg públic⁸.

⁷ No cal dir que aquesta condició dels esdeveniments que poden convertir-se en notícia forma part de la professió periodística. Naturalment, els professionals de la informació la coneixen ni que sigui de manera intuïtiva. Malgrat tot, la realitat que hi ha esdeveniments que demanen un tractament que va més enllà de la simple informació fugaç no ha estat ressaltada i construïda en cos teòric fins a la tematització.

⁸ Aquesta idea s'assembla molt a la que defensa la publicística de Walter Hagemann, el qual entén el periodisme com el diàleg públic. D'altra banda, també s'hi pot veure el rastre de la teoria liberal de l'opinió pública.

Les notícies circulen i són tingudes com a vàlides en un radi determinat; el seu abast determina la participació política d'una comunitat⁹. L'acció política democràtica sempre demana uns consentiments a l'hora de determinar i legitimar les actuacions de les institucions públiques. Els acords que conformen el nucli essencial del consentiment no es poden obtenir en una societat avançada sense l'activitat periòdica. L'acció política té una relació molt directa, segons afirma Park, amb la notícia; una relació immediata i directa. És evident que algunes notícies, pel simple fet de la seva publicació, provoquen mesures polítiques. En canvi, altres formes de l'acció social, entre les quals destaquen l'etiqueta i el cerimonial religiós, són més deslligades que les notícies de la contingència diària, tot i que ningú no els pot negar una relació indirecta.

La notícia és la cosa no habitual, el que és inesperat tot i que pugui ser desitjat. Les coses més importants, però que són conegudes i esperades, deixen de ser notícia; en canvi, l'esdeveniment més intrascendent pot arribar a les pàgines de la premsa si té la capacitat de trencar la rutina diària. No és la importància intrínseca de l'esdeveniment allò que el converteix en notícia, sinó més aviat el fet que divertirà, excitarà o desconcertarà el públic. Comptat i debatut, és notícia allò que té la capacitat de fer parlar la gent; és el que trencarà la monotonia de la vida quotidiana.

Malgrat que les notícies tracten de les coses que no són habituals: un fet que succeeix cada dia no pot ser una notícia, tampoc no tracten generalment de coses totalment inesperades. Així, la Loteria de Nadal és un esdeveniment previsible i tanmateix és notícia. Normalment, doncs, són notícia esdeveniments esperats però que no poden predir-se amb precisió.

Que un fet esdevingui notícia depèn d'una sèrie de circumstàncies que poden concretar-se en una de fonamental: l'interès que pugui tenir per als professionals i per al públic, o, si es vol, el que els professionals suposen que el públic en manifestarà. Tot i que els mitjans, en principi, tracten els esdeveniments com a unitats autònomes, l'interès com a notícia que presenta un fet és relatiu al que puguin presentar els altres que vindran després. Una tal cosa la saben molt bé els periodistes que treballen en els mitjans. Resulta freqüent que la notícia d'un esdeveniment que arriba a la redacció abans de tancar en faci decaure algunes de les que en principi es pensava publicar. Per aquest motiu, en les rutines professionals s'admet com a vàlid el costum d'incloure anècdotes i curiositats, fàcilment eliminables quan les circumstàncies ho demanen. D'acord amb tot això, les notícies, afirma Park, no són ni anècdotes ni història.

Pel seu cantó, Lippman¹⁰ remarca que les notícies no són un pur reflex de les condicions socials. Moltes vegades els periodistes han de comentar i interpretar, no es poden limitar a descriure esdeveniments d'una manera asèptica; si fos altrament, un simple oficinista o un notari podrien realitzar la labor del periodista. Tanmateix, el periodisme tampoc no es pot entendre com un conjunt d'impressions vagues sobre la realitat. Les circumstàncies socials sovint tenen graus de complexitat notable. Calen fets

⁹ La validesa de les notícies en un àmbit cultural i polític determinat ajuda a definir el concepte «d'espai de comunicació», es tracta d'una noció emprada per alguns investigadors catalans, però que no ha estat definida de faísó satisfactòria.

¹⁰ Vegeu: LIPPMAN, Walter, 1965, pp. 214 i ss.

que concretin les situacions per ambigües que puguin ser. Així, per exemple, una situació econòmica dolenta no pot relacionar-se a la premsa si no és a través d'alguns esdeveniments que la concreten. Es parlarà de vagues, de suspensions de pagaments o de baixades de la borsa; serà a partir d'aquestes fets determinants que es podran fer comentaris generals sobre les condicions de l'economia.

Resulta interessant de remarcar el que hem apuntat més amunt: que les notícies per aquests sociòlegs no són un reflex directe de la realitat, sinó un producte elaborat pels professionals de la informació. Cal tenir ben present que la majoria de vegades els periodistes no són testimonis dels esdeveniments que després seran convertits en notícia i, en conseqüència, publicats¹¹. Aquesta important dimensió de la comunicació periodística, enunciada per primera vegada pels autors de l'Escola de Chicago, tal com subratlla Gouldner¹², resulta imprescindible si hom vol comprendre la naturalesa de la funció periodística més enllà dels llocs comuns superficials.

L'ofici, les rutines professionals, tota la complicada organització dels mitjans permeten als periodistes de poder parlar de molts temes i de circumstàncies provinents de llocs molt distants i sobre els quals ni ells ni els seus lectors en poden tenir una percepció directa. Tal com assenyala Lipman, no hi ha prou periodistes per poder assolir tot el que s'esdevé. Llavors el que succeeix és que el sistema informatiu disposa d'unes tècniques d'observació i d'uns criteris pertinents de selecció que fan possible la publicació del que és més pertinent. En termes generals, són atents al que passa. Mentre que les persones, les institucions, les empreses o, fins i tot, els països segueixen el seu curs normal no existeixen per als periodistes, però quan passa quelcom de fora del corrent en el camp d'observació dels professionals, llavors la seva atenció s'hi focalitza.

La professió periodística, com qualsevol altra professió és formada per procediments que poden ser objectivats; però n'existeixen uns altres que són poc concretats. Alguns professionals descobreixen abans que altres allà on hi haurà una notícia futura. Lippman ens diu que «Un bon periodista descobrirà notícies amb més freqüència que un escriptor mediocre. Si veu un edifici amb una inclinació perillosa, no ha d'esperar que caigui per a reconèixer-hi una notícia»¹³.

Els autors que ens ocupen analitzen les funcions dels agents de premsa, dels reporters i dels editors dels diaris. Els primers se situen entre la societat i els mitjans; són els qui més aviat reconeixen el valor de notícia que té un fet o un esdeveniment. Si no és que aquests apareguin de forma clara i precisa, escruten la realitat, investiguen fins a trobar o provocar les notícies. Un devessall d'informacions arriba cada dia a l'oficina del diari. Els editors han de fer un judici ràpid donada la pressió que sobre ells exerceix no només l'actualitat, sinó també la gran competència que hi ha en-

¹¹ Aquesta manera d'entendre la vertadera naturalesa de les notícies permet plantejar el problema de l'objectivitat d'una manera més elaborada que la convencional. Les notícies com a elaboracions professionals mai no són, no poden ser, un pur reflex.

¹² «Park comprengué clarament que la "notícia" era una descripció construïda, no una imatge reflexa del que passava. Segons ell opinava, la notícia no sorgeix només com a "mediació" dels periodistes, sinó que la creen». GOULDNER, Alvin W. 1978, p 158.

¹³ LIPPMAN, 1965, pàg. 215.

tre els mitjans. Sense uns coneixements especialitzats, unes maneres de fer preestabertes que són les rutines professionals i sense un saber fer poc concretable que forni l'experiència no hi hauria manera de posar ordre en el devesall de despatxos que cada dia arriben a les taules de la redacció. És així que, quan el diari es posa a les mans del públic, la informació que li proporciona és el resultat d'una complicada seqüència d'inclusions i d'exclusions, de saber fer professional, molt lluny de la simple capacitat neutral del que passa.

Les notícies tenen la capacitat d'excitar les converses interpersonals, ja ho hem vist. Però cal no confondre les notícies amb els rumors o les tafaneries; perquè un esdeveniment assoleixi la condició de notícia cal que sigui publicat; només així adquireix la categoria de document públic. Park i Lippman concorden a afirmar que les notícies circulen lliurement, sense ambigüitats i en la necessitat que siguin publicades. D'aquesta manera els continguts de les notícies poden ser completats i elaborats a partir de les converses particulars i convertides en opinió pública. Tot el contrari del que passa amb el rumor, els continguts del qual no són susceptibles d'elaboració racional, només pot ser deformat. La publicació o no dels esdeveniments en els documents socials que són els periòdics és, doncs, el que els dona la condició de notícia o de rumors i no el fet que puguin circular entre la gent, cosa que succeeix en tots dos casos.

Els fets publicats, les notícies, són sancionats pels públics opinants. D'aquesta manera se'ls fan seus, els rebutgen o els obliden segons la distinta capacitat crítica que els caracteritza. En això hi ha diferents graus d'exigència. Un fet científic ha de tenir una precisió molt superior de la que normalment té l'elaborat per procediments periòdics. De tota manera, dins els fenòmens comunicatius que caracteritzen l'opinió pública, hi ha diferents graus de precisió segons la cultura intel·lectual i política que mostren els públics opinants. Les comunitats, i al seu interior els públics que hi actuen, tenen els seus prejudicis i limitacions.

La perspectiva que ens proporcionen Park i Lippman és, com pot comprovar-se fàcilment, molt semblant a la que han adoptat els qui estudien les rutines professionals i les agendes dels mitjans. Les consideracions sobre la naturalesa de les notícies, lligades a la dimensió pragmàtica de l'actuació humana, constitueix el llegat que fan els autors que ens ocupen a la sociologia de la comunicació contemporània. La introducció de la notícia en la sociologia del coneixement també proporciona a l'activitat comunicadora una dimensió antropològica que és molt adient als camins que segueix la *communication research*. A més, l'estudi de la professió periodística que realitzen els autors comentats ha resultat un suport i, fins i tot, un inici dels treballs que es faran als nostres dies sobre les rutines professionals.

Alguns aclariments complementaris a tall de cloenda

El pragmatisme sociològic de l'Escola de Chicago manté estretes relacions amb l'interaccionisme simbòlic. Aquesta afirmació no és sinó la constatació del que és una pura evidència. Ara bé, dit això, el que cal és distingir-los, i fer-ho de forma acurada precisament per les seves relacions estretes i els seus parentius comuns.

El terme «interaccionisme simbòlic» fou inventat per Herbert Blumer el 1937¹⁴. Amb aquest terme tractava de qualificar fidelment el pensament de Mead¹⁵, un pensament que Blumer intentà de continuar. D'altra banda, el corrent sociològic conegut amb el nom d'Escola de Chicago està relacionat amb la filosofia pragmàtica de Mead, James i, especialment, de Dewey, segons reconeixen tots els comentaristes. Tenim, doncs, una tradició filosòfica anglosaxona, tot i que bàsicament nord-americana, amb un conjunt d'autors que han exercit una influència notable sobre el pensament sociològic i psicològic contemporani. Els filòsofs pragmatistes influïren, doncs, en la microsociologia de l'Escola de Chicago i també en Blumer i, amb ell, en l'interaccionisme simbòlic. D'altra banda, segons afirma Joas¹⁶, ultra la relació que hi ha entre l'Escola de Chicago i l'interaccionisme simbòlic, pel fet de tenir tots dos corrents un origen comú, n'hi ha una altra de directa pel fet que aquest darrer és la continuació de la primera, si més no en alguns aspectes. Efectivament, durant la dècada dels cinquanta es pot considerar com a definitivament liquidada l'Escola de Chicago, després d'uns vint anys de decadència. En canvi, l'interaccionisme simbòlic ha continuat viu i ha proporcionat algunes de les aportacions més interessants de la sociologia nord-americana a l'època del reflux parsonià: ens referim especialment a l'obra d'Éring Goffman.

Comptat i debatut, la sociologia de la comunicació elaborada pels autors pragmatistes constitueix una tradició intel·lectual de primera línia que hem intentat de fer manifesta amb aquesta modesta aportació.

Bibliografia

- ALEXANDER, Jeffrey C. (1992), *Las teorías sociológicas desde la segunda guerra mundial*, Barcelona. Gedisa.
- BLUMER, Herbert, *El interaccionismo simbólico*, Barcelona, Hora.
- GIDDENS, Anthony; TURNER, Jonathan i altres (1990), *La teoría social hoy*, Madrid, Alianza Editorial.
- GOULDNER, Alwin W. (1978), *La dialéctica de la ideología y la tecnología*, Madrid, Alianza Editorial.
- JOAS, Hans (1990), «Interaccionismo simbólico». Anthony GIDDENS; Jonathan TURNER i altres.
- LIPPMANN, Walter (1965), *Public Opinion*, Nova York, The Free Press.
- MEAD, George. H. (1982), *Espíritu, persona y sociedad*, Paidós.
- MORRIS, Charles W. (1982), «George H. Mead como psicólogo y filósofo social», George. H. MEAD.
- PARK, Robert E. (1969), «Un capítulo en la sociología del conocimiento», Charles S. STEIMBERG, William A. BLUMER.
- STEIMBERG, Charles S.; BLUMER, William A. (1969), *Los medios de comunicación social*, Mèxic, Editorial Roble.

¹⁴ BLUMER, Herbert 1982.

¹⁵ ALEXANDER, Jeffrey C. 1992, p. 168.

¹⁶ «L'interaccionisme simbòlic es considera la continuació de certes parts del pensament i l'obra de l'heterogeni grup interdisciplinari de teòrics, investigadors socials i reformadors socials de la Universitat de Chicago, els quals exerciren una influència determinant en la sociologia americana entre 1890 i 1940, la fase d'institucionalització de la disciplina».

Resumen

Las aportaciones de la Escuela de Chicago a las teorías de la comunicación han sido poco analizadas entre nosotros. De todos modos, sus estudios sobre la noticia y sobre la influencia social del periodismo anticipan de hecho planteamientos que retornan actualmente en algunas tendencias de investigación sobre los efectos cognoscitivos de los *mass-media* y sobre la organización del trabajo periodístico y la aplicación de las rutinas productivas. Los trabajos de la Escuela de Chicago han de enmarcarse en el contexto histórico de una sociedad, la norteamericana, que experimentó a principios de siglo un crecimiento económico y social sin precedentes y que generó el problema de la influencia de la prensa de masas.

Paraules clau: Filosofia pragmatista, microsociologia urbana, mitjans de comunicació, notícia periodística.

Abstract

The contributions made by the Chicago School to theories of communication have received little critical attention in Catalonia. However, its studies on news and on the social influence of news reporting were ahead of their time, in as far as they raised issues which are nowadays current in some lines of research concerning the cognitive effects of the mass media as well as the organisation of news reporting and the application of production routines. The work of the Chicago School must be viewed within the historical context of American society at the beginning of the twentieth century, a society experiencing unprecedented economic and social growth and which was to give rise to the problem of the influence exerted by the popular press.

Nota biogràfica

Jordi Berrio és doctor en Filosofia i professor titular a la Facultat de Ciències de la Comunicació (UAB); també imparteix classes a la Facultat de Ciències Socials. Actualment ocupa el càrrec de vice-rector d'Estudis a la mateixa universitat. Especialitzat en la investigació sobre el concepte d'«opinió pública» i també en el camp de la sociologia de la cultura, ha publicat, entre d'altres, els llibres *Teoría de la persuasión* (Barcelona, Mitre, 1983) i *L'opinió pública i la democràcia* (Barcelona, Pòrtic, 1990).
